

2022-2024 GRANİKOS SAVAŞ ALANI YÜZEY ARAŞTIRMALARI YENİ BULGULAR YENİ SONUÇLAR 2022-2024 GRANICUS BATTLEFIELD SURVEY NEW FINDINGS NEW RESULTS

Reyhan Körpe*

Öz

MÖ 334 yılında Granikos Irmağı kıyısında gerçekleşen savaş, Büyük İskender'in Perslere karşı kazandığı ilk büyük zafer olup, Asya seferinin başlangıcında kritik bir dönüm noktasıdır. Ancak bu önemli savaş alanı, eski çağ araştırmalarında yeterince incelenmemiştir. Bunun başlıca nedeni, şimdiye kadar bölgede detaylı bir arkeolojik yüzey araştırması yapılmamış olmasıdır. Ayrıca, savaş öncesinde ve sonrasında orduların izlediği güzergâhlar konusunda da akademik tartışmalar devam etmektedir. Bu belirsizlikleri gidermek amacıyla 2022 yılında savaş alanının tam konumunu belirlemek için bir arkeolojik yüzey araştırması başlatılmıştır. 2022-2024 yılları arasında yapılan çalışmalar,¹ savaşın daha önce düşünülenin aksine ovanın daha güneyinde gerçekleştiğini göstermektedir. Ayrıca, antik kaynaklarda savaşın son safhasının yaşandığı tepenin Höyükbayırı Tepe olabileceği görüşü güçlenmiştir. Bunun yanı sıra, Hisarlı Köyü üzerindeki Çiğdem Tepe'nin, İskender'in Arisbe'den Granikos'a ilerlerken son kamp yeri olan Hermaion olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimer: *Granikos Savaşı, Hermaion, Harpagia, Biga, İskender'in Rotası*

Abstract

The battle, which took place on the banks of the Granicus River in 334 BC, was Alexander the Great's first major victory over the Persians and a critical turning point in the beginning of his Asian campaign. However, this important battlefield has not been sufficiently analyzed in ancient studies. This is mainly due to the fact that no detailed archaeological survey has been conducted in the region so far. In addition, there is ongoing academic debate about the routes taken by the armies before and after the battle. To address these uncertainties, an archaeological survey was initiated in 2022 to determine the exact location of the battlefield. The studies conducted between 2022 and 2024 show that the battle took place further south of the plain, contrary to what was previously thought. In addition, ancient sources have strengthened the view that the hill where the last phase of the battle took place may be Höyükbayırı

* Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tarih Bölümü, Çanakkale/TÜRKİYE, rkorpe@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4019-4722 (Makale Gönderim Tarihi: 02.02.2025, Makale Kabul Tarihi: 10.02.2025).

¹ Yüzey araştırmalarında Bakanlık temsilcisi olarak görev yapan, Mine DALMIŞ PEMBE, Handan ÖZALPAY ve Abdullah TÜFEKÇİ'ye özverili çalışmaları ve katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Tepe. In addition, Çiğdem Tepe on Hisarlı Village is thought to be Hermaion, Alexander's last camping place as he advanced from Arisbe to Granikos.

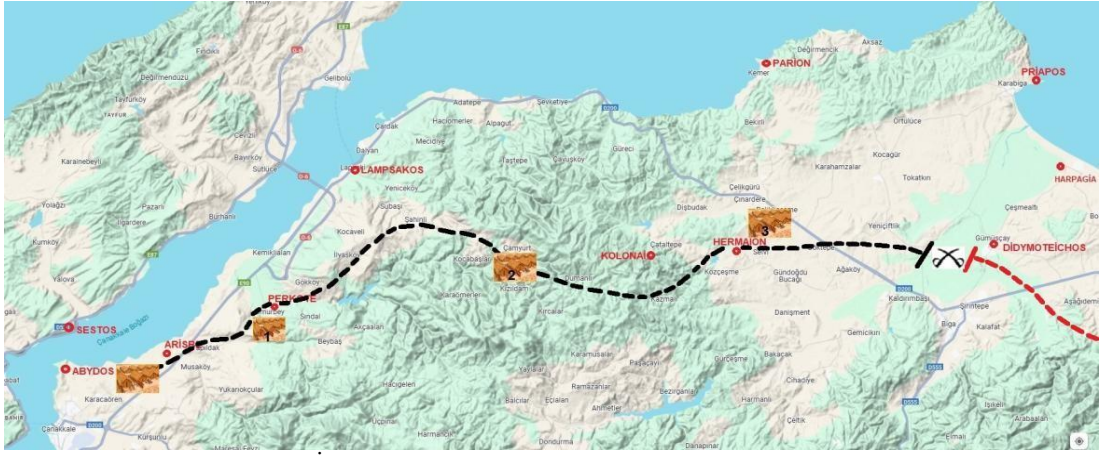
Keywords: *Battle of Granicus, Hermaion, Harpagia, Biga, Alexander's Route*

Giriş: Granikos Savaşı

Smintheion MÖ 334 yılında Anadolu'nun kuzeybatısında, Granikos ırmağı kıyısında Büyük İskender'in Pers ordularını yendiği savaş, eskiçağ tarihinin en önemli olaylarından biri kabul edilir. İskender'in Persler'e karşı ilk büyük zaferi olan ve aynı zamanda ona Asya'nın kapılarını açan bu savaşın yapıldığı yer eski çağ araştırmalarında hak ettiği yeri bulamamıştır. Bunun en önemli sebebi ise şimdiye kadar savaş alanıyla ilgili tam bir arkeolojik araştırmanın gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Ayrıca savaş öncesinde ve sonrasında orduların izlediği güzergahlar konusunda da tartışmalar devam etmektedir. Babası II. Philippos'un ölümünden sonra MÖ 336 yılının Ekim ayında, Makedonya tahtına çıktı. Genç kral tahta çıktığında uzun zamandan beri askeri, siyasi ve ekonomik olarak kapsamlı bir doğu seferinin hazırlıkları yapıyordu. İskender kuzeyde ayaklanan Thrak kabilelerini bastırdıktan sonra, başkaldırmaya niyetlenen Yunan kent devletlerini de kısa sürede kontrol altına almayı başardı. Makedonya ordusunda Philippos II'un zamanından beri ordunun bel

kemiğini 6 m uzunluğunda "sarissa" adı verilen uzun mızraklar taşıyan piyadeler oluşturmaktaydı (Markle, 1978: 483-497; Andronikos, 1970: 91-114; K. Liampi, 1999). Ayrıca orduda Hypaspist'ler özel bir kategori oluşturlardı. Makedonya ordusunun en önemli vurucu gücü Philippos II'un organize ettiği süvarilerdi (Brunt, 1962: 27-42). Makedonya askeri gücü kara ordusunun yanı sıra, Batı Anadolu kıyılarında etkin keşif görevleri yapan güçlü bir donanmayla tamamlanıyordu (Marsden, 1977: 21; Hauben, 1975; Engels, 1978; Brunt, 1963: 27-46).

Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra, İskender yerine tecrübeli Antipater'i vekil bırakarak Makedonya'dan ayrıldı. Ordu, Pers kralı Xerxes'in 146 yıl önce Yunanistan seferinde kullandığı güzergahı takip ederek MÖ 334 yılının Nisan-Mayıs aylarında Gelibolu yarımadasının batısındaki Sestos'a ulaştı. Buradan gemilerle karşıdaki Abydos kıyılarından Asya'ya geçerek Arisbe ovasında kamp kurdu. Ordunun boğazdan geçişi tamamlandıktan sonra, Arisbe ovasında sayımı yapılmış ve buradan doğuya doğru harekete geçilmiştir (Körpe, 2011).

Resim 1: İskender'in Arisbe'den Granikos'a yaptığı seferin güzergahı

Büyük İskender'in Arisbe ovasında orduya tekrar katılmasından sonra, ordu aşağı yukarı şimdiki modern yolu takip ederek Lampsakos'a kadar gelmiştir. Makedonya ordusu Lampsakos'a uğramadan güneydoğuya yönelirken, öncü süvarileri çevredeki köylere akınlar yaparak ordunun önünü açıyorlardı (Fox, 1973: 118). Lampsakos'tan sonra deniz kıyısını terk ederek, Kolonai kentinin bulunduğu iç kısımdaki dağlık bölgeden Biga'nın batısında, Balıklıçesme yakınlarından ovaya inmiştir. Bu ova içinden, modern yolun biraz daha kuzeyinden bir rota izleyerek Granikos Irmağı'na ulaşmış olmalıdır. Modern araştırmacılar Büyük İskender'in takip ettiği rota konusunda daha çok ordunun yakınından geçtiği antik kentlere göre bir yorum yaparak bir rota oluşturmuşlardır. Fakat ne yazık ki, bölgedeki araştırmaların yetersizliği nedeniyle bu rota konusunda belirsizlik vardır. Günümüzde Abydos'tan başlayarak Granikos'a kadar İskender'in hangi güzergahtan savaş alanına ulaştığı konusunda bir fikrimiz oluşmuş durumdadır. Böylece Kolonai üzerinden Adrasteia ovasındaki Hermatos kasabası yakınlarında Granikos

ırmağına ulaştıkları zaman Granikos'un batısındaki köy ve kasabalar İskender'e boyun eğmiştir (Arrianos 1.11-12).

Bu arada İskender'in Makedonya'dan hareket etmesinden itibaren Pers kuvvetleri Daskyleion yakınlarındaki Zeleia'da toplanmaya başladılar. Pers satrapları ve komutanları savaşı nerede ve nasıl yapacaklarını tartışmak için bir araya geldiler. Pers ordusundaki paralı askerlerin komutanı olan Memnon, yüz yüze çarpışmaktansa Pers ordusunu ülkenin içlerine çekmeyi önerdi (Mc Coy, 1989: 414). Memnon'un önerisi Persler tarafından özellikle topraklarının yakılarak terk edilmesi taktiği nedeniyle kabul görmedi. Pers savaş meclisinin kararı İskender'in ilerleyişini bir an önce durdurmak için hemen saldırıya geçmek oldu. Böylece Pers ordusu Zeleia'dan harekete geçip Granikos ırmağı doğusunda Harpagia-Didymon Teikhos kasabaları arasındaki alçak yamaçlar üzerine yerleşti (Arrianos 1.14.4; 1.15.4; 1.16.2; Plutarkos 16.1; 16.3; Diodoros 17.19.2; 17.18.4; Hammond, 1980: 76,86; Bosworth, 1980: 107-109; Körpe, 2007: 17-26).

Pers ordusunun en önemli unsuru süvarilerdi. Yaklaşık yirmi bin askerden oluşan Pers süvarisi Granikos ovasının doğusundaki yamaçlarda yaklaşık 2,5 km uzunluğunda, on altı süvari sırası şeklinde dizilmişti (Brunt, 1962: 141-155). Sol kanatta sayısı bilinmeyen Yunan paralı askerler ve Memnon'un kendi topraklarından gelen adamlarıyla pozisyon almıştı. Onun yanında Kilikia satrapı Arsames (Diodoros, 17.19.4; Cutrius, 3.4.3), sonra Paphlogonialılar ile birlikte Hellespontos Phrigia satrapı Arsites ve Hyrkanian süvarileriyle Lydia ve İonia satrapı Spithridates yer almaktaydı (Arrianos, 1.16.3; Plutarkos, 16.8). Merkezde yer alan asıl büyük kuvvetin kimlerden oluştuğu bilinmemekle birlikte muhtemelen satrap Mithrovouzanes'in idaresindeki Kapadokialılar olmalıdırlar (Arrianos, 1.16.3). Sağ kanat iki bin Baktrialı süvari, Reominthas komutasında diğer iki bin süvari ve bin Medli tarafından tutulmaktaydı (Arrianos, 17.19.4). Süvari sırasının arkasına ise yirmi bin kişiden daha az olan Pers piyadeleri yerleştirilmişti (Arrianos, 1.14.4). Pers ordusundaki Yunan paralı askerlerin sayısının beş bini aşmaması gerekir (Arrianos, 1.16.6; Polyaios 5.44.4; E. Badian, 1977: 271-293).

Granikos ırmağının batısında ise İskender, ordusunun sol kanadına Kalas komutasında bin sekiz yüz Thessalia'lı süvariye yerleştirdi (Hackel, 1992: 13). Onun yanında Philippos komutasında altı yüz adam ile müttefik süvarileri, daha sonra Agathon'un 150 Tharikia'lı süvarileri yer alıyordu. Bunların yanında Krateros, Meleager, Philip, Koinos ve Perdikkas komutasında her biri bin beş yüz adamdan oluşan altı falanks pezetairoi vardı. Daha sonra Nikanor komutasındaki üç bin hypaspist

sıralanmıştı. Sağ kanatta Amyntas komutasında altı yüz sarissa taşıyıcı ile yüz elli Paeonian süvarisi, Sokrates komutasında iki yüz hetairoi ve Philotas komutasında bir başka bin altı yüz hetairoi yer almaktaydı. Nihayetinde, bu sıraların gerisinde bin okçu ve Agriai mızraklı süvarileri yerleştirilmişti (Arrianos 1.14.1-3; Droysen, 1917: 166-180). Toplamda, İskender savaş alanına beş bin yüz süvari ve on üç bin piyade sürmekteydi. Sağ kanadın komutasını bizzat kendisi almış, Parmenion'u da sol kanada yerleştirmişti (Arrianos 1.14.1). Makedonyalılar'ın ön sıralarının genişliği düşmanın kendilerini kanatlardan kuşatmaması için Perslerle eşit bir şekilde 2,5 km. uzatılmıştı. Bu yüzden, falankslar yaklaşık sekiz adam derinliğinde, sol kanat süvarileri on, sağ kanat süvarileri de biraz daha fazlaydı. Persler İskender'i fark ettikleri zaman, sağ kanatlarındaki süvari kuvvetlerini merkezden gönderdikleri kuvvetlerle daha da sıklaştırdılar (Arrianos, 1.14.4). İskender, Sokrates'in hetairoi'larına, Paeonianlar, sarissa taşıyanlar ve bin hypaspistle ile birlikte saldırı emri verdi (Arrianos, 1.14.5-6). Bu kuvvetler harekete geçtikten sonra, İskender hetairoi ile birlikte okçular ve mızraklı süvarilerle kendi asıl saldırısını başlattı. Sokrates ve Amyntas komutasındaki ilk hattın saldırısı çok önemliydi. Bunun amacı Pers sağ kanadının saldırısını önlemektir. Karşı kıyıya geçen İskender karşıdan gelen Pers saldırılarını önleyerek, onları yandan kuşatmaya başladı (Hammond, 1980: 75, 84).

Makedonya ordusu, yavaş yavaş üstünlük sağlayarak düşmanlarını geriye itmeye başladı. Çarpışma sırasında, İskender'in hayatı tehlikeye girmişse de Kleitos tarafından kurtarılmıştır. Her bir yönden gelen

baskılar karşısında Pers süvarisi çok fazla dayanamadı (Arrianos, 1.15-16.1). Pezeta-iroi falanksları Perslerin zayıflamış merkezini çökerttikleri zaman, her iki kanat da kaçmaya başladı (Polyaenos, 4.13.6; Arrianos, 1.16.1).

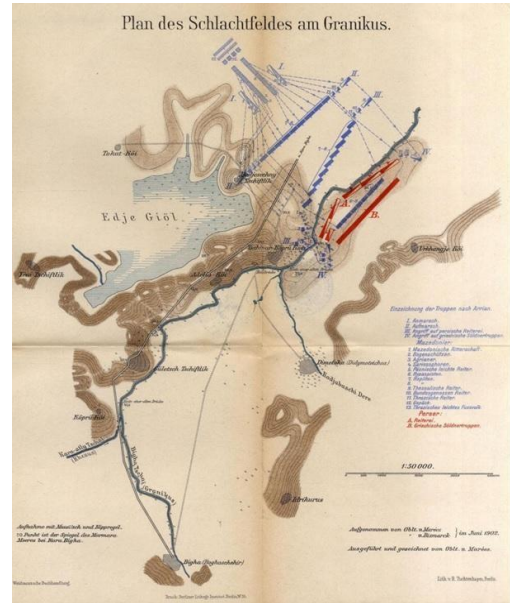
Galipler düşmanın piyadeleri ile karşı karşıya geldiklerinde, bunlar savaş boyunca hareketsiz kalmışlardı. Ama nihayetinde bunlar da çembere alındı ve içlerinden sadece iki bin kişi sağ ele geçirilebildi (Arrianos, 1.16.1-2; Plutarkos, 16.13-15; Robinson, 1952: 169). Pers tarafından aralarında pek çok soyluyla birlikte 1000 süvari öldürüldü. Makedonyalıların kaybı ise yalnızca yirmi beş hetairoi, altmış süvari ve otuz piyade idi.

Ertesi gün, ölen Makedonyalılar, paralı askerler ve Pers soyluları hiçbir cenaze töreni yapılmadan gömülürken, İskender Atina'ya adak olarak sunulmak üzere üzerinde "Philippos'un oğlu İskender ve Spartalılar dışındaki tüm Yunanlar, Asya'da oturan barbarlardan" yazan üç yüz Pers zırhını gönderdi (Arrianos, 1.16.3-6).

Sonuç olarak Granikos savaşı, batı Anadolu'daki Pers kuvvetinin büyük bir kısmının bir anda yok edildiği savaş olmuştur. Bu savaşta Persler askerlerinin yanı sıra pek çok yüksek dereceli komutanı da kaybetti. Pers egemenliği Anadolu'nun büyük bir kısmında tamamen çöktü. İskender kazandığı tek bir zaferle Anadolu'nun kapılarını tamamen açmış oldu.

Savaş Alanı

Antik kaynaklarda Granikos Savaşı hakkında son derece doyurucu bilgiler bulunmakla birlikte tam olarak nerede yapılmış olduğu konusunda bilgilerimiz yetersizdir. Savaşın Granikos Irmağı kıyısında cereyan ettiği şüphe götürmeyen bir gerçek ise de ırmağın tam olarak neresinde meydana geldiği halen tartışılmaktadır. Granikos savaşı ile ilgili yapılan çalışmalarda savaş alanının bulunduğu yeri bizzat görenlerin sayısı çok fazla değildir. Savaş alanının bulunduğu yeri bizzat inceleyen Leaf, Nikolitsis ve Hammond savaşın Çınarköprü köyünün hemen batısında, Gümüşçay'ın doğusundaki ovada olduğu konusunda hemfikirdirler (Kiepert, 1877; Janke, 1904; Judeich, 1908; Leaf, 1912; Nikolitsis, 1974; Foss, 1977; Hammond, 1980).

Resim 2: Janke'nin önerdiği Granikos savaş alanı

Granikos Savaşı ile ilgili yazılmış olan bütün yayınlarda bu üç araştırmacının çalışmaları referans olarak verilmiş ve bu ova neredeyse savaş alanı olarak tescillenmiştir (Devine, 1986: 265-278). Fakat bütün bu araştırmalar hem ovada bulunan diğer yerleşim yerlerinin lokalizasyonu olmadan hem de savaşın olduğu iddia edilen ovada herhangi bir araştırma yapmadan tamamen gözleme dayalı yapılmıştır.

Savaş alanının tam yeri ve ırmağın durumu tartışmalıdır. Savaş hakkında bilgi veren bütün antik kaynaklar Pers piyadelerinin ovanın gerisindeki yaklaşık 20-30 m yüksekliğindeki tepelerin üzerinde, süvarilerin ise ırmağa yakın bir şekilde konuşlandıklarını işaret etmektedir. Arazi tanımlaması temel alındığında, savaş alanı Kocabaş ve Gümüşçay ırmaklarının kesiştiği noktanın kuzeyinde, Çınarköprü köyünün batısı ile Çeşmealtı köyünün batısı ve Gümüşçay beldesinin güneyindeki ovadır (Badian, 1977, 280-282; Foss, 1977: 499; Hammond 1980: 76-80). Modern araştırmacılara göre ırmağın yatağı ile doğudaki alçak tepeler arasındaki yaklaşık 3 kilometrelik mesafe Pers süvarisi ve piyadesi arasında hatırı sayılır bir boşluk oluşturmaktaydı. Bu nedenle Badian, Pers süvarisinin ırmaktan biraz daha uzakta, piyadelere daha yakın konuşlandığını ileri sürerken, Hammond, Granikos'un savaş zamanında yaklaşık 1 kilometre daha doğudan aktığını ve son iki bin yıl içinde yatağının şimdiki konumuna geldiğini iddia etmektedir (Badian, 1977: 282-292; Hammond, 1980: 77). Akarsuların zaman içinde özellikle deprem kuşaklarında olanların yataklarını değiştirmiş oldukları kabul edilen bir gerçektir. Bu durumun Granikos için de geçerli olup olmadığı sadece ırmağın yatağını

değil, savaş alanının durumunu da aydınlatacaktır. Irmağın kenarlarının yüksekliği özellikle ova içinde oldukça derin sayılabilir. Bu nedenle savaş alanıyla ilgili bölgede inceleme yapan bilim adamları bu konunun özellikle üzerinde durmuşlardır. Savaş alanının olduğu düşünülen yerde ırmak kenarı 8-10 m kadar dikleşebilmektedir. Irmağın günümüzdeki bu fiziki yapısı ve görüntüsü ile MÖ 334 yılındaki savaşı yorumlamak için ırmağın ve ovanın yaklaşık 2400 yıllık zaman içinde ne kadar değiştiğini iyi bilmek gerekir.

2004 yılında Çanakkale ilinin doğusunda başlatmış olduğumuz “*Granikos Projesi Arkeolojik Yüzey Araştırması*” bir anlamda bölgenin tarihi coğrafyasına ışık tutmuştur (Rose & Körpe, 2005: 323-332; Rose & Körpe, 2006a: 67-78; Rose & Körpe, 2007a: 103-116; Rose & Körpe, 2007b: 65-150; Rose & Körpe, 2008: 123-137). Projemizin en önemli amaçlarından biri Granikos savaşındaki orduların pozisyonlarını açıklığa kavuşturmaktır. Bunun için arazinin, özellikle de Granikos ırmağı yatağının son iki bin yıl içinde değişip değişmediğini öğrenmek gerekmiştir. Bu nedenle genellikle Granikos savaşının geçtiği alan olarak bilinen Çınarköprü ve Çeşmealtı köyleri arasındaki ovada jeomorfolojik çalışmalar yapması için Ege Üniversitesi, Coğrafya bölümünden Prof. Dr. İlhan Kayan proje ekibine dahil edilmiştir. 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleştirilen jeomorfoloji çalışmalarıyla Gümüşçay-Çınarköprü-Çeşmealtı arasındaki alanda sondajlar yapılmıştır.

Resim 3: Granikos savaş alanında, ovada yapılan jeomorfolojik çalışmalar.

Jeomorfolojik araştırmalar özellikle savaş alanının olduğu düşünülen Biga-Çınarköprü arasındaki ovada çay yatağının bölgede araştırmalar yapan bazı eski çağ tarihçilerinin ileri sürdüğünün aksine hiç değişmediğini ortaya koymuştur (Hammond, 1980: 73-88). Üstelik günümüzde genel olarak Granikos savaş alanı olarak kabul edilen Çınarköprü'nün doğusundaki ovanın savaşın gerçekleştiği M.Ö. 4. yüzyılda bir savaşın yapılmasına olanak vermeyen, tamamen bataklık bir alan olduğu anlaşılmıştır.

Bölgede yaptığımız çalışmalarda ayrıca ırmak yatağının 1895 yılında, Çınarköprü ile Karabiga arasında Karabiga yakınlarındaki topraklara daha fazla su verebilmek amacıyla yatağının değiştirildiği anlaşılmıştır. Bu yatak değişikliği halen arazide de görülebilmektedir. Irmak eskiden biraz daha doğudan Marmara Denizi'ne akarken, yapılan değişiklikle Karabiga'ya doğru yaklaştırılmıştır.

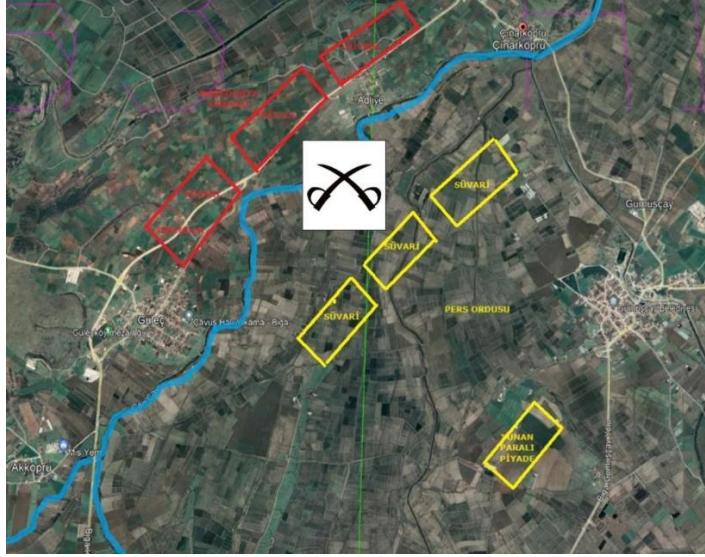
Ayrıca jeomorfolojik araştırmalar savaşın gerçekleştiği alanın biraz daha doğuda, arazinin o dönemde daha sert ve Granikos ırmağının yatağının daha durağan olduğu

Gümüşçay'ın güneyinde olması gerektiğini düşündürmektedir.

Modern araştırmalarda İskender ve ordusunun Granikos'tan geçişi ırmağın günümüzdeki durumu ve sarp kıyılarına bakılarak oldukça dramatik bir şekilde anlatılmaktadır. Oysa antik kaynaklarda İskender'in atıyla karşıya geçerken ıslanması dışında bu dik yamaçlardan söz edilmez. Oysa 2400 yıllık zaman içinde ovada yer yer 10-15 m.'ye ulaşan alüvyon ırmağın sonraki zamanlarda daha derin bir yatak içinden aktığını göstermektedir. Ayrıca bölgeye gelen araştırmacıların yine ırmak kıyısında yapılan taşkını önleyici ıslah çalışmalarından da haberleri yoktur. İskender ve ordusu şimdikinden çok daha farklı bir Granikos üzerinden karşıya geçmiş olmalıdır. Irmak belki biraz daha geniş ve sığ bir yataktan akıyor olmalıydı.

Günümüzde yoğun bir şekilde tarımsal faaliyet yapılan bu topraklar 2400 yıl boyunca yaklaşık 10 metreye yakın ırmağın getirdiği alüvyonlarla dolmuştur. Bu nedenle yüzeyde yapmış olduğumuz yüzey araştırmalarında, gerekse sondajlarda savaşla ilgili herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır.

Bölgede yapılan arkeolojik yüzey araştırmaları ile tespit edilen antik yerleşim yerleri ve bu yerleşim yerleri baz alınarak çizilen rota doğrultusunda Büyük İskender ve ordusu Granikos'un batı kıyısına Çınarköprü köyü yakınlarından ulaşmış olmalıdır (Körpe, 2014: 401-414). Savaş alanı da bu köyün doğusunda, Gümüşçay'ın Granikos'a bağlandığı noktadan, Çınarköprü köprüsünün hemen kuzeyine kadarki yere kadar bir bölge dahilinde bir alanda olmalıydı.

Resim 4: Son yapılan araştırmalara göre Granikos savaş alanı.

2022-2024 Yıllarında Yapılan Araştırmalar:

1. Çınarköprü Köyü Çevresinde Yapılan Araştırmalar

Çınarköprü Köyü, Biga İlçesi'nin yaklaşık 9 km kuzeyinde Biga-Karabiga yolu üzerinde ve Biga Çayı'nın batısında yer almaktadır. Granikos Savaşı hakkında

yapılan modern kaynakların çoğu Granikos savaşının ırmağın batısındaki Çınarköprü Köyü'nün yakınında olduğunu düşünmektedir. Çınarköprü'nün kuzeyindeki Kocakaraağaç mevkii ilk defa Judeich tarafından olmak üzere neredeyse tüm araştırmacılar tarafından Granikos Savaşı'nda Makedon ordusunun dizildiği yer olarak gösterilmektedir. Burası günümüzde yazın bile sulak bir alan görünümündedir.

Resim 5: Çınarköprü, Kocakaraağaç mevkii.

2. Adliye Köyü Çevresinde Yapılan Araştırmalar

Çınarköprü'nün yaklaşık 1,5 km güneyinde çay kenarında Adliye Köyü bulunmaktadır. Adliye Köyü, çay kıyısındaki Bağlık Tepe'nin güneyinde ve eteklerinde yer alır.

Resim 6: Adliye Köyü, Bağlık Tepe

Bağlık Tepe, Biga'nın kuzeyindeki ovada Granikos'un batı kıyısındaki en stratejik ve doğusundaki ovaya en hâkim tepedir. Granikos Irmağı'na batı yönden ulaşan İskender'in karşıda Gümüşçay ve civarındaki ovadaki Pers ordusunu en iyi görebileceği yer burasıdır. Adliye Köyü'nün güneyinde Granikos ırmağı doğuya doğru bir kavis yapmakta ve köyün güneyindeki yamaçlar ile ırmağın kavis arasında yaklaşık 500 m genişliğinde alçak bir ova bulunmaktadır. Irmağın doğuya doğru kavis yaptığı bu nokta şimdilik İskender'in ordusunun sağ kanadındaki süvarileri ile karşıya geçtiği en uygun yer gibi gözükmektedir.

3. Güleç Köy, Tosuntaşı Tepe Civarında Yapılan Araştırmalar

Biga ilçesinin yaklaşık 6,5 km. kuzeyinde, Biga ve Karabiga arasında yer alan Güleç Köyü Biga Çayı'na bakan yüksek bir sırt üzerinde yer almaktadır. 4,6 km. kuzeyde

bulunan Çınarköprü ile arasındaki Biga Çayı'nın batısındaki sırtlar Granikos savaşı öncesinde Büyük İskender'in ordusunun dizildiği en uygun yer olarak görülmektedir. Güleç Köyü'nün kuzeyindeki Tosuntaşı Tepe 44 m. yüksekliği ile belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Irmağın batı kıyısından dik bir şekilde yükselmektedir. Ayrıca tepenin aşağısında yer alan oldukça geniş bir ova özellikle Makedon falankslarının Granikos'u geçmeden önce dizilmeleri için de uygun bir alan sağlamaktadır.

Resim 7: Güleç Köy, Tosuntaşı Tepe'nin altındaki ova

4. Gümüşçay Beldesi, Höyükbayırı Tepe'de Yapılan Araştırmalar

Gümüşçay Beldesi'nin yaklaşık 1 km güneyinde, Biga-Gümüşçay karayolunun batısında bulunan Höyükbayırı Tepe, yaklaşık 50 m yüksekliği ile Gümüşçay Ovası'ndaki en yüksek tepe konumundadır.

Resim 8: Granikos'un batısından ovanın ve gerideki Höyükbayırı Tepe'nin görünümü

Höyükbayırı, Granikos ırmağının doğusunda belki de en dikkat çekici topografik yükseltilerden biri olmasına rağmen ne yazık ki şimdiye kadar savaş alanı ile ilgili

yapılan araştırmalarda gözden kaçmıştır. Bunun belki de en önemli nedeni daha en başında Granikos savaşının yapıldığı yer olarak Çınarköprü kuzeyinin gösterilmiş olmasıdır. Savaş alanının burada gösterilmiş olmasından sonra hazırlanan savaş planlarında Makedon ordusu Çınarköprü kuzeyindeki Kocakaraağaç mevkiinde sıralanırken Pers süvarileri ırmağın karşı kıyısında dizilmiştir. Yunan paralı askerleri ise daha gerideki Gümüşçay-Çeşmealtı arasındaki alçak sırtlara yerleştirilmektedir. Savaşın son aşamasının yaşandığını düşündüğümüz Höyükbayırı Tepe üzerinde, 2024 yılında yapılan araştırmalarda Kanlıazmak civarındaki bir tarlada bulunan Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait çanak çömlek parçaları, burada bulunan küçük bir yerleşimi işaret etmektedir.

Resim 9: Höyükbayırı, Kanlıazmak'ta bulunan seramik parçaları

Ayrıca bu civarda tarla sürümüyle açığa çıkan kemikler bulunmuştur. Bulunan bu kemiklerin yetişkin bir erkeğe ait olduğu belirlenmiş, ancak tarlanın sürülmesi nedeniyle daha fazla buluntuya ulaşılamamıştır. Bulunan kemiklerin şimdilik Granikos Savaşı ile bağlantılı olabileceğini söylemek güçtür.

5. Çeşmealtı Köyü, Tepeağıl/Harpagia’da Yapılan Araştırmalar

Çeşmealtı Köyü’nün yaklaşık 5 km kuzeybatısında yer alan Tepeağıl Tepesi Karabiga’dan yaklaşık 7 km ve denizden de 1 km. uzakta bulunmaktadır.

Resim 10: Tepeağıl, Harpagia antik yerleşimi

2004-2007 Yüzey araştırmalarında tepe üzerinde yapılan detaylı yüzey araştırmaları ve magnetometre çalışmaları tepenin üzerinden batı yamaçlarına doğru uzanan bir antik yerleşimin varlığını teyit etmiştir (Rose & Körpe, 2006a: 72, Fig. 6). Bu alçak tepe üzerinde geçmiş yıllarda yapılan yüzey araştırmalarında bulunan arkeolojik buluntular ve özellikle seramikler nedeniyle antik Harpagia olduğu önerilmiştir (Körpe, 2010: 76). Harpagia, Granikos’un hemen doğusunda antik çağlarda varlığı bilinen üç antik kentten biridir (Körpe, 2020: 558).

6. Çeşmealtı Köyü, Kuleağıl Civarında Yapılan Araştırmalar

Antik çağda Granikos olarak bilinen Biga Çayı’nın Marmara Denizi’ne döküldüğü bölgede de incelemeler sırasında Çeşmealtı Köyü’nün yaklaşık 1,8 km. kuzeybatısında küçük bir Bizans yerleşimi tespit edildi. Buradan bulunan sikkeler son derece aşınmış ve parça halinde olsa da okunabilmiştir.

Resim 11: Kuleağıl, Bizans yerleşiminde bulunan Bizans sikkeleri ve yüzük

7. Çelikköyü Köyü, Çatmabayır Mevkiinde Yapılan Araştırmalar

Çanakkale-Biga yolu üzerinde ve Biga İlçesi'nin yaklaşık 20 km kuzeydoğusunda yer alan Çelikköyü'nde daha önceden kayıtlarımızda yer alan ve köylülerin eski kalıntılarının çıktığını bildirdiği Tekmezar Tepe hakkında bilgi almak için gidilmiştir. Köylü vatandaşların verdiği bilgiler doğrultusunda önce köyün kuzeyindeki Çatmabayır mevkiine gidilmiş ve burada araştırma yapılmıştır. Çatmabayır mevki köyün yaklaşık 1 km kuzeyinde yer alan sırtlardır. Burada yaklaşık 500 metrelik bir alanda çoğunlukla Geç Roma-Bizans dönemine tarihleyebileceğimiz bir yerleşim tespit edilmiştir. Kalıntılar burasının olasılıkla bir çiftlik ya da küçük bir köy yerleşimi olabileceğini göstermektedir.

8. Çelikköyü Köyü, Karatepe'de Yapılan Araştırmalar

Çelikköyü'nün yaklaşık 3 km kuzeybatısında yer alan Karatepe'nin güney yamaçında Roma dönemine ait küçük bir yerleşim yeri tespit edilmiştir. Burası konum itibarıyla çiftlik yapısından ziyade bir gözetleme kulesine benzemektedir. Tarla içinden çıkarılan mimari taşlar kuru duvar halinde burada yığılmıştır. Her iki yerleşim yeri de hem daha erken buluntu vermemesi hem de oldukça sınırlı bir alana yayılmış olmaları nedeniyle Hermaion kenti olmaktan uzaktırlar.

9. Çelikköyü Köyü, Tekmezar Tepe'de Yapılan Araştırmalar

Çelikköyü Köyü'nde daha önceden bilinen ve tuğla-kiremit parçalarının çıktığı

söylenen köyün batısındaki Tekmezar Tepe üzerinde ise yoğun olmamakla birlikte bu parçalara rastlanmıştır. Köyün yaklaşık 500 m güneyinde Çanakkale-Biga karayolu kenarında bulunan tepe üzerindeki kalıntıların antik bir yerleşimden ziyade Roma-Bizans dönemi bir küçük bir nekropol alanı olduğu düşünülebilir.

10. Kozçeşme Köyü, Pantanınbağı Tepesi ve Civarında Yapılan Araştırmalar

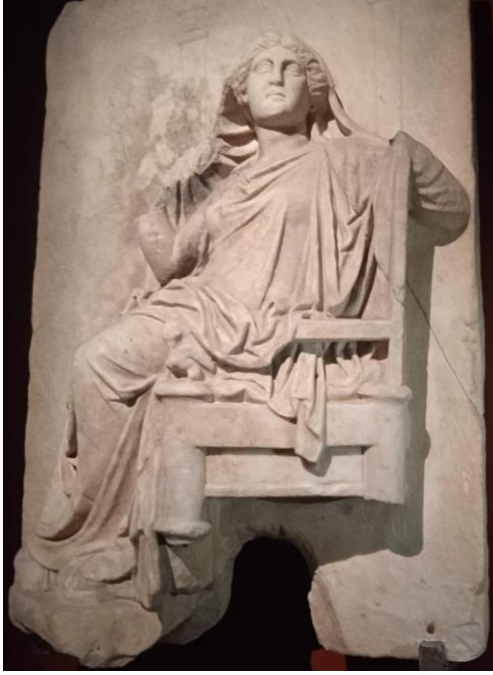
Çelikköyü Köyü'nden sonra, daha kuzeyde yer alan köylerde araştırma başlatıldı. Bu köylerden ilki Kozçeşme Köyü çevresi olmuştur. Biga ilçesinin yaklaşık 17 km doğusunda yer alan Kozçeşme ve çevresinde daha önceden bilinen bazı antik yerleşimler bilinmekteydi. Bu köyde ilk araştırılan yer köyün yaklaşık 1,5 km güneyinde köylülerin Pantanınbağı Tepesi olarak adlandırdığı küçük bir tepe (Taşlık mevki) olmuştur.

Resim 12: Kozçeşme Köyü Taşlık Mevkiindeki antik yerleşim

Tepenin üst kısmında ve kuzey yamaçlarında ele geçen parçalar içinde en erkeni Hellenistik döneme ait olup, Roma ve Bizans dönemlerine ait parçalar da vardır.

Köy muhtarının verdiği bilgilere göre bu tarlada şimdi İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen bir Demeter kabartması çıkmıştır.

Resim 13: Kozçeşme Demeter Kabartması İstanbul Arkeoloji Müzesi

11. Kozçeşme Köyü, Köklükler Mevkiinde Yapılan Araştırmalar

Kozçeşme köyünün yaklaşık 4,5 km güneybatısında Köklükler mevkiinin yukarısında bulunan ve bölgeye hâkim bir noktada bir tümülüs tespit edildi. Kozçeşme'den Çömlekçi Köyü'ne giden tarla yolunun batısında küçük doğal bir tepenin zirvesinde yer almaktadır. Yapılan incelemede 5-6 yıl gibi yakın bir tarihte burada iş makinesiyle bir tümülüsün kazıldığı görülmüştür.

Resim 14: Köklükler Mevkiindeki kaçak kazıyla tahrip edilmiş Tümülüs

12. Kozçeşme Köyü, Besci Mevkiinde Yapılan Araştırmalar

Kozçeşme Köyü civarındaki en geniş antik yerleşim alanı, köyün yaklaşık 2 km. güneydoğusundaki Besci mevkiisidir. Daha önce Kozçeşme ile ilgili yapılan araştırmalarda özellikle bu mevkide birtakım antik parçalar ve eski tuğla-kiremit parçalarının çıktığı öğrenilmiştir. Buradan çıkmış olan bir yazıt halen Troya Müzesi'nde sergilenmektedir.

Resim 15: Kozçeşme Yazıtı, Troya Müzesi

13. Hisarlı Köyü, Zeytintepe’de Yapılan Araştırmalar

Kozçeşme’de yaptığımız araştırmalar sırasında bu köye komşu olan ve kuzeyindeki Hisarlı Köyü’nde de antik kalıntılar olduğu bilgisi alındı. Hisarlı Köyü Biga’nın yaklaşık 17 km batısında bulunmaktadır. Bu köy civarında yaptığımız ilk araştırma Hisarlı Köyünün yaklaşık 1,5 km kuzeyinde, Hisarlı-Balıkliçeşme köy yolunun kenarında yer alan Zeytin Tepe’de olmuştur. Bu tepe üzerinde yaptığımız araştırmada tepenin güneyindeki sırtlarda geniş bir alana yayılmış çanak çömlek parçaları ve tuğla-

kiremit parçaları görüldü. Bu tepenin üzerinde güneye bakan yamaçta kaçak kazılarla açığa çıkarılmış pithos mezarlar tespit edildi.

14. Hisarlı Köyü, Çiğdemtepe’de Yapılan Araştırmalar

Hisarlı Köyü’nün yaklaşık 600 m batısındaki 156 m yüksekliğindeki Çiğdem Tepe civarında eski tuğla kiremit parçalarının çıktığı daha önceden öğrenilmişti. Çiğdem Tepe, Hisarlı ve Kozçeşme köyleri arasında kalmaktadır.

Resim 16: Hisarlı Köyü, Çiğdem Tepe üzerindeki antik yerleşim (Hermaion)

Çiğdem Tepe ve çevresinde kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Yapılan yüzey araştırmasında etrafındaki tarlalardan başlayarak tepenin zirvesine doğru yoğunlaşan

tuğla, kiremit ve çanak çömlek parçaları görülmüştür. Ele geçen çanak çömlek parçaları Erken Tunç Çağı, Arkaik, Klasik, Helenistik ve Roma dönemlerine aittir.

Resim 17: Çığdem Tepe üzerinde ele geçen antik seramik parçaları

Çığdem Tepe bizim bu bölgede aradığımız Hermaion antik yerleşimi için konum olarak en uygun yerde bulunmaktadır.

Jeomorfolojik Araştırmalar

Granikos Savaş alanında 2005 ve 2006 yıllarında paleocoğrafya çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ege Üniversitesi, Coğrafya Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. İlhan Kayan başkanlığındaki bir ekibin gerçekleştirdiği sondaj çalışmaları bu konuda gerçekten de önemli sonuçlar vermiş ve savaş alanı olduğu düşünülen ovanın bu kısmının savaş zamanında bataklık olduğunu ortaya koymuştur (Rose & Körpe, 2007: 107). 2024 yılında bölgede çok daha kapsamlı bir Delgi Sondaj Yöntemli Alüvyal Jeomorfoloji çalışması başlatılmıştır. 2024 yılının ilk sonuçları 18 yıl önce yapılan paleocoğrafya çalışmalarını desteklediği gibi

Ece Gölü ve Granikos Ovasının geçmişi hakkında da ufuk açıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Paleocoğrafya çalışmaları önümüzdeki yıllarda da devam edecektir.

2022-2024 yıllarında gerçekleşen araştırmalarımızın en önemli sonuçlarından biri İskender'in ordusunun Granikos savaşına giderken son kamp alanının yani Hermaion'un tespiti olmuştur. Antik kaynakların anlattıkları ile de uyuşan bu antik yerleşimin Hermaion için en uygun yer olduğunu söyleyebiliriz. Bölgede Granikos savaşı ile ilgili araştırmalarımız devam edecek olup, yeni buluntular ve savaşla ilgili çok daha kesin kanıtların önceki teorilerimizi daha da destekleyeceği gibi, daha farklı sonuçlara da kapı açacağını kabul etmemiz gerekir.

Kaynakça

- Andronikos, M. (1970). Sarissa, *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 94, 91-114.
- Badian, E. (1977). The Battle of the Granicus: a New Look, *Ancient Macedonia II*, Thessaloniki, 271-293.
- Bosworth, A.B. (1980). A historical Commentary on Arrian's History of Alexander, Oxford.
- Brunt, P. A. (1962). Persian Accounts of Alexander's Campaigns, *The Classical Quarterly* 12, 27-42.
- Brunt, P.A. (1962). Persian Accounts of Alexander's Campaigns, *The Classical Quarterly, Mew Series*, Vol. 12, No.1, 141-155.
- Brunt, P. A. (1963). Alexander's Macedonian Cavalry, *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 83, 27-46.
- Devine, A. M. (1986). Demythologizing the Battle of the Granicus, *Phoenix*, Vol. 40, No. 3, 265-278.
- Droysen, G. (1917). Geschichte Alexanders des Grossen, Berlin.
- Engels, D. W. (1978). Alexander the Great and the Logistics of the Macedonian Army, Londra.
- Foss, C. (1977). The Battle of the Granicus: a New Look, *Ancient Macedonia II*, 1977, Thessaloniki, 495-502.
- Fox, L. R. (1973). Alexander the Great, London.
- Hackel, W. (1992). The Marshals of Alexander's Empire, Londra-New York.
- Hammond, N.G.L. (1980). The battle of the Granicus River, *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 100, 1980, 73-88.
- Hauben, H. (1975). The expansion of Macedonian Sea-Power under Alexander the Great, *Alexandre le Grand. Image et réalité*, Cenova.
- Janke, A. (1904). Das Schlachtfeld am Granikos. *Globus*, 1904, XXXVI, 129-138.
- Judeich, W. (1908). Die Schlacht am Granikos, *Klio* VIII, 1908, 372-97.
- Kiepert, H. (1877). Das Schlachtfeld am Granicus, *Globus*, XXXII 1877, 263-264.
- Körpe, R. (2007). Troas Bölgesi'nin Antik Yolları, *Kubaba*, Sayı 7, 17-26
- Körpe, R. (2010). Akhaimenid Hakimiyetinde Troas Bölgesi (M.Ö. 545- M.Ö. 334): Arkeolojik Veriler ve Antik Kaynaklar Işığında Tarihsel-Kültürel Bir Değerlendirme, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Körpe, R. (2011) Büyük İskender'in Troas'ta İzlediği Rota ve Granikos Savaşı, *Çanak-kale Araştırmaları Türk Yılığ*, Yıl: 9, Sayı: 10-11.
- Körpe, R. (2014). Son Yapılan Araştırmaların Işığında Granikos Savaş Alanı, XVII. Türk Tarih Kongresi: Kongreye Sunulan Bildiriler, c. I, Ankara 2014, 401-415.
- Körpe, R. (2020). Karesene'den Propontis'e: Granikos Irmağı Havzası Yerleşimleri Üzerine Bir Degerlendirme, *Parion Studies III / Propontis ve Çevre Kültürleri*, V. Keleş (Ed), İstanbul, 557-567.
- Leaf, W. Troy, (1912). A Study in Homeric Geography, London.
- Liampi, K. (1999). Der Makedonische Schild, Atina.
- Markle, M. (1978). Use of the Sarissa by Philip and Alexander of Macedon, *American Journal of Archaeology*, Vol. 82, No. 4, 483-497.

- Marsden, E. W. (1977). Macedonian military machinery and its designs under Philip and Alexander, *Αρχαία Μακεδονία*, 2, 211.
- Mc Coy, W. J. (1989). Memnon of Rhodes at the Granicus, *The American Journal of Philology*, 110-414.
- Nikolitsis, N. Th. (1974), The Battle of Granicus, Stockholm.
- Robinson, Jr., C. A. (1952). Alexander's Brutality, *American Journal of Archaeology* 56, 169.
- Rose, B. & Körpe, R. (2005). "The Granicus River Valley Archaeological Survey Project, 2004" XXVII. *Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005, Antalya, 323-332.
- Rose, B. & Körpe, R. (2006a). "The Granicus River Valley Archaeological Survey Project, 2005" XXVIII. *Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*, Mayıs 2006, Çanakkale, 67-78.
- Rose, B. & Körpe, R. (2006b). "The Granicus River Valley Survey Project 2004-2005 Seasons" *Archaeological Institute of America 2006 Annual Meeting*, Ocak 2006, Montreal, 267.
- Rose, B. & Körpe, R. (2007a). "The Granicus River Valley Archaeological Survey Project, 2006" XXIX. *Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*, Mayıs 2007, Kocaeli, 103-116.
- Rose, B. & Körpe, R. (2007b). The Granicus River Valley Archaeological Survey Project, 2004-2005, *Studia Troica*, Band XVII: 65-150. Philipp von Zabern, Mainz am Rhein.
- Rose, B. & Körpe, R. (2008). "The Granicus River Valley Archaeological Survey Project, 2007" XXX. *Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*, 26-30 Mayıs 2008, Ankara, 123-137.